

گلکشی در ساله حقوق و

صحیفه سجاده

www.ketab.ir

ناصر صبا

- سرشناسه : صبا، ناصر، ۱۳۳۰ -
عنوان قراردادی : رساله الحقوق، فارسی - عربی، برگزیده، شرح صحیفه سجادیه
فارسی - عربی، برگزیده، شرح
عنوان و نام پدیدآور : گلگشتی در رساله حقوق و صحیفه سجادیه/ ناصر صبا
مشخصات نشر : تهران: نشر فریان، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری : ۲۴۸ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک : 978-622-7849-02-8
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت : کتاب حاضر شرح بخشی از کتاب های «رساله الحقوق» و «صحیفه سجادیه» تألیف علی بن حسین (ع) است.
یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۴۶ - ۲۴۸؛ همچنین به صورت زیر نویس.
موضوع : علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸-۹۴ق. رساله الحقوق-تقد و تفسیر
موضوع : Ali ibn Hosayn, Imam IV. Resalah al- Hoquq- Criticism and interpretation
موضوع : علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸-۹۴ق. صحیفه سجادیه، نقد و تفسیر
موضوع : Ali ibn Hosayn, Imam IV. Sahifeh Sajjadih- Criticism and interpretation
موضوع : دعاها Prayers
موضوع : احادیث اخلاقی Hadiths - Ethics
شناسه افزوده : علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸ - ۹۴ق. رساله الحقوق.
شناسه افزوده : علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸ - ۹۴ق. صحیفه سجادیه.
برگزیده، شرح
رده بندی کنگره : BP۲۴۸
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۱۸
شماره کتابشناسی ملی : ۸۵۱۵۱۸۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

گلگشتی در رساله حقوق و صحیفه سجادیه

ناصر صبا

ناشر: فریان

طرح جلد: حمید سخا

ویراستار: علی صبا

چاپ و صحافی: فرهنگ و دانش

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۰ ه.ش

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۷۸۴۹ - ۰۲ - ۸

قیمت: اهدایی

آدرس: خیابان جمهوری، خیابان باستان جنوبی، کوچه نوری،

بن‌یست اول، پلاک ۲

تلفن: ۰۹۱۲۲۴۷۷۰۰۰ - ۶۶۹۳۵۴۱۷

آنچه می‌خوانید

۷ سرآغاز سخن

فصل اول

۱۷ پرتوی از سیره و سیمای امام زین العابدین (علیه السلام) ..

فصل دوم

۲۵ رساله حقوق

فصل سوم

۱۳۹ گلچینی از دعا‌های صحیفه سجادیه

فصل چهارم

۲۰۷ گزیده‌ای از سخنان امام سجاد علیه السلام

فصل پنجم

۲۱۷ اشعار

۲۴۳ منابع

سرآغاز سخن

رساله حقوق یکی از چند اثر منسوب به امام سجّاد علیه السلام است. در این رساله، حضرت امام سجّاد علیه السلام، حقوق مختلف را بیان می نماید.

این اثر بدون شک یکی از افتخارات مذهب شیعه است که نشان می دهد ائمه اطهار علیهم السلام در امر رعایت و توصیه حقوق بشر پیشگام بوده اند.

در روزگاری که ظلم و حقدان ستم در زندگی روزمره آن زمان امری عادی به نظر می رسید، بیان این رساله از حضرت امام سجّاد (ع) باری دیگر نشان داد که این امامان علیهم السلام از نظر علم و کمال و تقوی بالاتر از دیگر انسان ها می باشند.

رساله حقوق عنوان حدیثی گرانبها است که در این رساله آن چه ابتدا به ذهن انسان خطور می کند معنای حق است. حق یکی از کلماتی است که معنای وسیع و گسترده ای دارد. با مراجعه به آیات قرآن کریم و روایت

گهربار معصومین علیهم السلام متوجه می‌شویم که «حق» معانی و اصطلاحات مختلفی دارد. کلمه حق ۲۴۷ بار در قرآن کریم به کار رفته است و در حدیث نورانی ائمه اطهار علیهم السلام درباره شناخت حق، استواری در راه حق، و تقابل آن با باطل مطالب بسیاری آورده شده است. بر مبنای روایات اسلامی شناخت حق از نشانه‌های بصیرت و دانایی است. کمال عقل آدمی در پیروی از حق و تواضع در برابر آن است.

در رساله حقوق، پنجاه و یک حق در هفت دسته طبقه‌بندی شده است: حق خداوند، حق نفس و اعضای بدن، حق افعال عبادی، حق فرمانروایان و رعایا، حقوق خویشاوندان، حقوق برخی اصناف اجتماعی، حق مالی. مراد از حق در این رساله، احکام و وظایفی که خداوند نسبت به اصناف مختلف برای انسان مقرر کرده است. این حقوق منحصر به وظایف الزامی مؤمن نیست و شامل احکام استحبابی نیز می‌شود. به علاوه این حقوق منحصر به احکامی نیست که نقض‌شان معصیت (مستوجب مجازات اخروی) محسوب شود، یا موجب اجرای مجازات

دنیوی (حد و تعزیر شرعی) گردد، بلکه رساله حقوق در بردارنده وظایف اخلاقی یک مؤمن است؛ آن هم اهم حقوق الهی و وظایف اخلاقی، نه همه حقوق و وظایف، و در هر حق نیز اهم جوانب آن بیان شده نه لزوما همه ابعاد هر حق و وظیفه.

رساله حقوق، نامه‌ای است که حضرت زین العابدین علیه السلام به یکی از اصحاب خود نگارش فرموده‌اند و چون حاوی حقوق عدیده‌ای است که محیط بر انسان است به عنوان «رساله الحقوق» شهرت یافته است. برای شناخت ارزش این رساله باید اولاً به زمان نگارش آن که عهد حاکمیت دوباره جاهلیت بر بلاد اسلامی به همراه سلطه جور حاکمان زورمدار و معاند اموی است، توجه نمود که چگونه در چنین عصری حضرت به بیان یک نظام نامه حقوقی و اخلاقی مترقی و جامع می‌پردازند که به تحقیق فراتر از هر عصر و بر بلندای زمان و تاریخ ایستاده و تا ابدیت، قرین حق و واقعیت می‌باشد.

برای بحث پیرامون این رساله گرانقدر باید قبل از هر چیز راجع به واژه حق و معانی و اصطلاحات و کاربردهای

آن توضیح مختصری ارائه داد، آنگاه به مصادر آن و فهرستی از حقوق مورد بحث در آن اشاره نموده و سپس با دسته‌بندی آنها متن رساله را مورد دقت و بررسی قرار داد.

حدیث پژوهان با توجه به سلسله سند رساله الحقوق و اینکه در کتاب‌های معتبر حدیثی آمده است، اعتبار بسیاری برای آن قائل‌اند. حدیث را ابو حمزه ثمالی از امام سجّاد (ع) نقل کرده است که رجالیان شیعه او را از «شیعیان برگزیده»، «ثقه» و «معتمد» توصیف کرده‌اند.^۱

قدیمی‌ترین منابع حدیثی هم که روایت در آنها به طور کامل نقل شده، عبارت‌اند از: تَحْفُ الْعُقُول، تألیف ابن شعبه حرّانی،^۲ (درگذشت ۳۸۱ ق)، خصال،^۳ من لا یحضره الفقیه^۴ و آمالی،^۵ هر سه نوشته شیخ صدوق، (درگذشت ۳۸۲ ق)

به گفته محدث نوری در مُستدرک الوسایل، سید بن طاووس (۵۸۹-۶۶۴ ق) هم حدیث را در کتابش

۱. رجال النجاشی، ص ۱۱۵

۲. ابن شعبه حرّانی، تحف العقول، صص ۲۵۵ و ۲۷۲

۳. صدوق، الخصال، صص ۵۶۴ و ۵۷۰

۴. همان، ج ۲، صص ۶۱۸ و ۶۲۵

۵. الامالی (صدوق)، صص ۳۶۸ و ۳۷۵

فلاح السائل آورده و گفته است که آن را از کتاب رسائل الاثمه، نوشته کلینی نقل می کند.^۱ البته این مطلب در نسخه چاپی کتاب فلاح السائل نیست؛ اما مصححان مستدرک می گویند در نسخه سنگی آن وجود دارد.^۲ نکته دیگر اینکه کتاب رسائل الاثمه کلینی از بین رفته است.^۳

در مورد تعداد حقوق

شمار حقوقی که در رسالة الحقوق بیان شده است، به روایت تحف العقول پنجاه حق است. در فراز پایانی حدیث در این کتاب چنین آمده است: «این پنجاه حقی است که^۴ البته این عبارت در نقل های صدوق از این روایت وجود ندارد؛^۵ اما صدوق نیز شمار حقوق را پنجاه می دانسته است؛ زیرا او در کتاب خصال این عنوان را برای حدیث برگزیده است: «حقوق پنجاه گانه ای که علی بن الحسین برای اصحابش نوشت.^۶»

۱. محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۱۶۹

۲. مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۱۶۹

۳. حسینی جلالی، جهاد امام سجاد (ع)، ص ۲۸۹

۴. همان، ص ۲۷۲

۵. مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۵۷۰

۶. همان، ج ۲، ص ۵۶۴